

III. STUDII, DISCUȚII, COMENTARII (R. MOLDOVA ȘI UCRAINA)

PUNEREA PE ROL A CAUZEI PENALE: ETAPE, IMPLICAȚII ȘI PROCEDURI

*Prof. Andrei NASTAS,
Natalia BUBULICI*

Abstract

One of the most important phases of the trial in the first instance is the criminal case. This phase, although it is an early stage of the judgment phase of the case, due to the nature and diversity of the claims brought by the parties involved in the proceedings, raises a number of procedural issues for the courts. The resolution of procedural incidents by the courts at this stage is not predictable and unitary, which often makes the trial process more difficult, leading to delays and violation of the principle of examining criminal cases within a reasonable time. This article comes to systematize the main rules that the court should follow in order to provide a predictable and uniform judicial practice.

Keywords: *criminal trial, indictment, phases of criminal proceedings, court, particularities, preliminary hearing, law, legislation, equity, indictment, criminal prosecution, evidence.*

Introducere

Evidențiem că instanța de judecată este o autoritate judiciară chemată să soluționeze o cauză penală, fiind obligată să creeze condițiile necesare pentru ca părțile să își îndeplinească îndatoririle procesuale și să-și exercite drepturile ce le sunt conferite prin lege. Ori instanța de judecată este chemată să acționeze ca garant al realizării de către părți a drepturilor și intereselor legitime ale acestora în înfăptuirea justiției într-o cauză penală. În acest sens, se constată un interes tot mai sporit pentru luarea în considerare a activității judiciare desfășurate în stadiul punerii pe rol a cauzei penale. Din punct de vedere teoretic și practic a punerii pe rol a cauzei penale în sistemul judecării în instanța de fond, elaborarea prezentului articol vine să evidențieze particularitățile cererilor specifice acestei etape. Un obiectiv de bază al acestui articol îl constituie cercetarea particularităților de punere pe rol a cauzei penale, materializarea acestei faze în practica juridică¹.

¹ Mihai Olaru, Fazele procesului penal român. În: revista Acta Universitatis. Vol. III., 2014, p. 2.

Conținut de bază

Procedura de punere pe rol a cauzei penale este o activitate procesuală organizatorică și administrativă a instanței de judecată, care vizează îmbunătățirea calității materialelor cauzei penale primite de instanță. Prin urmare, punerea pe rol a cauzei penale se realizează în vederea asigurării examinării nestingherite a cauzei penale la faza judecătii, în crearea condițiilor care să asigure examinarea cauzei penale în fond și adoptarea unei decizii finale legale cu privire la aceasta².

Punerea pe rol a cauzei penale face parte din patru etape: prima etapă este trimiterea cauzei în judecată, cea de-a doua etapă fiind repartizarea cauzei pentru judecare, cea de-a treia etapă este examinarea listei probelor și ultima etapă este ședința preliminară.

Trimiterea cauzei penale în judecată reprezintă o activitate procesuală componentă a fazei urmăririi penale. Prin trimiterea cauzei în judecată are loc dezinvestirea procurorului din calitatea lui de conducător al urmăririi penale, după caz, de la exercitarea nemijlocită a urmăririi penale; acesta nemaiputând lua absolut nici o măsură și fără a mai putea interveni în realizarea ulterioară a activităților procesuale, în această calitate. Astfel, privită ca act procesual, trimiterea în judecată, are o dublă funcționalitate: pe de o parte se pune capăt fazei urmăririi penale, pe de alta se produce sesizarea instanței de judecată³.

În temeiul art. 297 alin.(1) CPP cauza se trimite în judecată de către procurorul care a întocmit rechizitoriul.

Rechizitoriul reprezintă actul final prin care se încheie urmărirea penală. Excepție, potrivit art. 296 alin. (1) CPP, fac cauzele privind infracțiunile flagrante în care făptuitorul este doar pus sub învinuire, dispunându-se concomitent și trimiterea cauzei în judecată.

Importanța rechizitoriului se poate prezenta din două perspective, pe de o parte, acesta este actul prin care se determină faptele care urmează a fi examinate în ședința de judecată, pe de alta, persoanele care urmează să răspundă pentru aceste fapte.

Înaintarea dosarului la instanța de judecată competentă se efectuează de către persoanele care lucrează în aparatul auxiliar ale instituțiilor de procuratură. Prin această acțiune, se aduce la îndeplinire actul procedural de dispunere a înaintării dosarului cauzei penale.

În cazul în care învinuitul s-a abținut de a se prezenta pentru a lua cunoștință de materialele cauzei și nu a primit rechizitoriul, procurorul trimite cauza în judecată fără efectuarea acestor acțiuni procesuale, dar cu anexarea la dosar a

² Ion Chirtoacă, Particularitățile punerii pe rol a cauzelor penale: aspecte teoretico-practice, Chișinău, 2022, p. 2.

³ Manualul Judecătorului pentru cauze penale/Mihai Poalelungi, Igor Dolea, Tatiana Vîzdoagă [et al.]; coord. ed.: Mihai Poalelungi [et al.]. Ed. I. - Ch.: S. n., 2013, p. 258.

probelor care confirmă abținerea învinuitului, iar în cazul sustragerii și a informației despre măsurile luate pentru căutarea acestuia, dacă judecarea cauzei este posibilă în lipsa învinuitului. În situația respectivă, copia de pe rechizitoriu se înmânează, în mod obligatoriu, apărătorului învinuitului și reprezentantului lui legal, cărora li se prezintă și materialele cauzei pentru a lua cunoștință de ele.

Toate cererile, plângerile și demersurile înaintate după trimiterea cauzei în judecată se soluționează de către instanța care judecă cauza. În cazul în care inculpatul se află în stare de arest preventiv sau arest la domiciliu, procurorul va trimite cauza în judecată cu cel puțin 10 zile până la expirarea termenului de arest stabilit⁴.

Urmărind scopul asigurării desfășurării în condiții optime a ședinței de judecată și, în special, pentru asigurarea unei judecăți obiective, imparțiale și echitabile a cauzei, respectării eticii judecătorești, prevenirea corupției, dar și pentru distribuirea echitabilă a volumului de lucru judecătorilor instanței de judecată, legiuitorul a prevăzut procedura de repartizare a cauzelor penale parvenite pentru judecare.

Modulul de repartizare a cauzelor implică două opțiuni de distribuire a dosarelor manuală și automată, care sunt configurate la nivelul instanței în dependență de modul de organizare a activității acesteia. Astfel, în cadrul aplicării opțiunii de repartizare manuală a dosarelor în cadrul Modulului de repartizare a cauzelor din cadrul Programului Integrat de Gestionare a Dosarelor, utilizatorul cu statut de Președinte alege de sine stătător judecătorul care urmează să judece cauza din lista tuturor judecătorilor instanței. În cazul aplicării opțiunii de repartizare automată a dosarelor cauzele sunt distribuite aleatoriu automat în Programul Integrat de Gestionare a Dosarelor, factorul uman fiind exclus completamente. Pentru a distribui uniform, aleatoriu, volumul de lucru a judecătorilor, versiunea a III-a a Programului Integrat de Gestionare a Dosarelor, include un Modul perfecționat de repartizare a cauzelor. Noutatea constă în introducerea în algoritmul repartizării dosarelor a gradelor de complexitate a cauzelor. Aceste criterii au fost instituite prin *Regulamentul privind stabilirea gradelor de complexitate unice naționale a cauzelor judiciare civile, penale și contravenționale*⁵.

Extrasul din programul informațional automatizat sau încheierea președintelui instanței de judecată cu privire la repartizarea aleatorie a cauzei se anexează în mod obligatoriu la dosarul cauzei penale. În legătură cu repartizarea cauzei penale, eventual, se pot emite încheieri: 1) privind formarea completului de judecată; 2) de transmitere a cauzei pentru judecare altui judecător; 3) privind modificarea completului de judecată.

⁴ Manualul Judecătorului pentru cauze penale/Mihai Poalelungi, Igor Dolea, Tatiana Vizdoagă [et al.]; coord. ed.: Mihai Poalelungi [et al.]. Ed. I. – Ch.: S. n., 2013, p. 259.

⁵ Igor Dolea. Codul de procedură penală a Republicii Moldova. Comentariu aplicativ, Editura Cartea Juridică, Chișinău, 2016, p. 260.

Pentru ca judecata să se desfășoare în condiții de legalitate, de obiectivitate și imparțialitate, dar în mod special de contradictorialitate se prevede, pentru satisfacerea acestor cerințe, obligația părților de a prezenta în ședința preliminară lista probelor pe care intenționează să le cerceteze în cadrul judecării cauzei. Este important, că alături de probele care au fost administrate la urmărirea penală, părțile pot propune orice alte probe noi care ar putea să contribuie la rezolvarea cauzei penale.

Copia de pe lista probelor prezentate instanței de către parte, aceasta o înmânează, în mod obligatoriu, și părții oponente. Părții civile și părții civilmente responsabile li se înmânează lista probelor care se referă la acțiunea civilă. Instanța de judecată, ascultînd opiniile părților prezente, decide asupra pertinentei probelor propuse în liste și dispune care din ele să fie prezentate la judecarea cauzei. În orice proces penal se pune problema de a se stabili dacă împrejurarea de fapt dovedită cu ajutorul probelor, altfel spus, obiectul probei, are sau nu corelație cu obiectul probatoriului în cauză și deci dacă elementele de fapt, sunt de natură a ajuta soluționarea cauzei prin furnizarea informațiilor privitoare la existența sau inexistența infracțiunii, la identificarea făptuitorului, la constatarea vinovăției, precum și la stabilirea altor împrejurări importante pentru justa soluționare a conflictului de drept material dedus instanței de judecată⁶.

Pentru aducerea cauzei în stare de judecată înaintea începerii judecății se desfășoară o etapă preliminară. Prima măsură după intrarea dosarului penal la instanță este numirea ședinței preliminare. Astfel, potrivit art. 345 alin. (1) CPP, în termen de *cel mult 3 zile* de la data la care cauza a fost repartizată pentru judecare, judecătorul, sau, după caz, completul de judecată, studiind materialele dosarului, *fixează termenul pentru ședința preliminară*. Reieșind din prevederile legii ședința preliminară va trebui să înceapă în *cel mult 20 de zile*, de la data repartizării cauzei penale⁷.

Pentru dosarele cu inculpați minori sau arestați preventiv ședința preliminară se face de urgență și cu prioritate, pâna la expirarea termenului de arest stabilit anterior. Legea precizează că, în cazul posibilității judecării cauzei în procedură de urgență, judecătorul pune cauza pe rol fără a ține ședința preliminară și ia măsurile necesare pentru pregătirea și desfășurarea ședinței de judecare a cauzei ca aceasta să nu fie amînată. Respectînd condițiile generale de judecare a cauzei, cu asigurarea participării părților, în ședința preliminară se soluționează o serie de aspecte legate de punerea pe rol a cauzei penale. Acestea le găsim enumerate în art. 346 CPP și se referă la: *Soluționarea cererilor, demersurilor și recuzărilor înaintate*⁸.

⁶ Elisabeta Boțian. Drept procesual penal. Note de curs, Editura BURG, Sibiu, 2016, p. 261.

⁷ Mihai Poalelungi, Tatiana Vîzdoaga et. alt. Manualul judecătorului pentru cauze penale, Î.S.F.E.P. „Tipografia Centrală”, Chișinău, 2013, p. 262.

⁸ Tudor Osoianu, Dinu Ostavciuc. Urmărirea penală. Chișinău: Editura „Cartea Militară”, 2021, p. 273.

La etapa punerii pe rol a cauzei penale acțiunile și măsurile instanței se vor reflecta prin mai multe acte procedurale, în special: 1) încheieri privind soluționarea cererilor și demersurilor; 2) încheiere de transmitere a cauzei penale după competență; 3) încheiere de declinare a competenței; 4) încheiere privind conexitatea cauzelor penale; 5) sentință de încetare a procesului penal; 6) încheiere de suspendare a procesului penal; 7) încheiere de fixare a termenului de judecare a cauzei; 8) procesul-verbal al sedinței preliminare⁹.

Rezultatele studiului

Reieșind din prevederile art. 344 Cod procedură penală, punerea pe rol a cauzei penale, este precedată de trimiterea cauzei penale în judecată. Astfel, prin „trimiterea cauzei în judecată are loc dezinvestirea procurorului din calitatea lui de conducător al urmăririi penale, după caz, de la exercitarea nemijlocită a urmăririi penale, acesta nemaiputând lua absolut nicio măsură și fără a mai putea interveni în realizarea ulterioară a activităților procesuale, în această calitate. Astfel, privită ca act procesual, trimiterea în judecată are o dublă funcționalitate: pe de o parte se pune capăt fazei urmăririi penale, pe de alta se produce sesizarea instanței de judecată”¹⁰.

Până ca un dosar să ajungă pe masa unui judecător, acesta parcurge mai multe etape. Mai întâi, cererea de chemare în judecată sau chiar dosarul (dacă e vorba despre cauze penale și contravenționale) este înregistrat în Programul Integrat de Gestionare a Dosarelor (în continuare – PIGD) de o persoană responsabilă din instanță (de regulă din Direcția evidență și documentare procesuală), în ordinea în care a ajuns în instanța judecătorească.

Astfel, în scopul consolidării independenței judecătorești, asigurarea transparenței în activitatea instanțelor de judecată și sporirea calității actului de justiție, s-a dispus automatizarea instanțelor de judecată, prin implementarea pe larg a Programului Integrat de Gestionare a Dosarelor (PIGD), ce constituie o parte componentă a efortului de consolidare a sistemului judiciar național și de prevenire și combatere a fenomenului corupției. De asemenea, la repartizarea cauzelor urmează a se ține cont de prevederile Regulamentului privind modul de distribuire a dosarelor, pentru examinare în instanțele judecătorești, aprobat prin Hotărârea CSM 110/5 din 05 februarie 2013, care reiterează că „la distribuirea aleatorie, PIGD ia în considerație dacă pentru categoria corespunzătoare de dosare există complete specializate, identifică volumul de muncă al judecătorilor în baza gradelor de complexitate prestabilite în PIGD pentru fiecare categorie de dosar”¹¹.

⁹ Cebotari O., Nastas A., Principiul contradictorialității și egalității armelor în procesul penal. În: Revista Institutului Național al Justiției, nr.1(52), Chișinău, 2020, p. 282.

¹⁰ Cebotari O., Nastas A., Principiul contradictorialității și egalității armelor în procesul penal. În: Revista Institutului Național al Justiției, nr. 1(52), Chișinău, 2020, p. 258.

¹¹ Hotărârea CSM 110/5 din 05 februarie 2013, p. 6. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=5307&lang=ro.

Concluzii

În concluzie pot deduce că, punerea pe rol a cauzei penale are un rol extrem de important pentru soluționarea obiectivă a cauzei penale. Prin urmare, la această etapă procesuală pentru prima dată partea apărării devine egală în posibilitățile exercitării drepturilor procedurale, iar instanța de judecată în persoana judecătorului este acel arbitru care va asista părțile în exercitarea deplină și cu bună-credință a drepturilor procedurale.

Un aspect important al acestei faze e determinat de faptul că instanța de judecată va verifica legalitatea trimiterii cauzei în judecată dispusă de procuror. Astfel, la punerea pe rol a cauzei penale judecătorul desemnat să examineze cauza respectivă la emiterea încheierii de primire în procedură, care se face unipersonal, va supune verificării dacă trimiterea și sesizarea instanței de judecată sunt în concordanță cu revederile Codului de procedură penală, mai exact dacă a fost sau nu respectată competența teritorială în materie penală.

În esență, punerea pe rol a cauzei penale vine să contribuie la realizarea prevederilor art. 20 alin. (1) din Constituția Republicii Moldova, care prevede că orice persoană are dreptul la satisfacție efectivă din partea instanțelor judecătorești competente împotriva actelor care violează drepturile, libertățile și interesele sale legitime. Ori una din gama largă de obligațiuni ale statului constau în aceea ca acesta să asigure drepturile și libertățile omului, iar în cadrul uni proces penal să dea eficiență drepturilor inculpatului și a apărătorului acestuia, ce reies din conținutul art. 66 și art. 68 Cod procedură penală.

În final, punerea pe rol a cauzei penale este o etapă a fazei judecării cauzei care cuprinde un set de acțiuni ce privesc repartizarea cauzei aleatoriu, desemnarea completului investit cu examinarea cauzei, acțiuni ce au ca scop pregătirea părții pregătitoare a ședinței de judecată¹².

Referințe

1. Boțian Elisabeta, *Drept procesual penal. Note de curs*. Sibiu: Editura BURG. 2016.
2. Cebotari O., Nastas A., *Principiul contradictorialității și egalității armelor în procesul penal*. În: *Revista Institutului Național al Justiției*, nr.1(52), Chișinău, 2020, ISSN 1857-2450.
3. Chirtoacă Ion *Particularitățile punerii pe rol a cauzelor penale: aspecte teoretico-practice*, Chișinău, 2022.

¹² Nastas A., Cernomoretș S., Cazacu D., *Statements by the Prism of the Criminal Law* În: *The Annals of „Dunărea de Jos” University of Galați. Legal Sciences*. Fascicle XXVI Vol 4, No 1, 2021, România, p. 7.

4. Dolea Igor, Codul de procedură penală a Republicii Moldova. Comentariu aplicativ. Chișinău: Editura Cartea Juridică. 2016.
5. Nastas A., Cernomoreț S., Cazacu D., *Statements by the Prism of the Criminal Law* În: The Annals of „Dunărea de Jos” University of Galati. Legal Sciences. Fascicle XXVI Vol 4, No 1, 2021, România.
6. Olaru Mihai, Fazele procesului penal român. În: revista Acta Universitatis. Vol. III. ISSN 2285-0171, 2014.
7. Osoianu Tudor, Ostavciuc Dinu, Urmărirea penală. Chișinău: Editura „Cartea Militară”, 2021, ISBN 978-9975-157-58-2.
8. Poalelungi Mihai, Dolea Igor, Vîzdoagă Tatiana [et al.]; coord. ed.: Poalelungi Mihai [et al.], Manualul Judecătorului pentru cauze penale, Ed. I. – Ch.: S. n., 2013.
9. Poalelungi Mihai, Vîzdoaga Tatiana et. alt. Manualul judecătorului pentru cauze penale. Chișinău: Î.S. F.E.P. „Tipografia Centrală”. 2013. ISBN 978-9975-53-231-0.
10. Hotărârea CSM 110/5 din 05 februarie 2013. Disponibil https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=5307&lang=ro.